

Stanisław KOZIEJ

**BEZPIECZEŃSTWO
MIĘDZYNARODOWE
CZ.-I**

**Podstawy,
ewolucja,
strategie**

www.koziej.pl
[@SKoziej](#)

Cel przedmiotu:

**opanowanie wiedzy na temat
współczesnego środowiska i
strategii bezpieczeństwa
międzynarodowego w wymiarze
globalnym i regionalnym oraz
umiejętności jej prezentowania i
obrony własnych ocen i tez w
publicznych dyskusjach
problemowych**

LITERATURA PODSTAWOWA (1)

- **H. Kissinger, Porządek światowy, Wyd. Czarne, Wrocław 2017**
- **F. Fukuyama, Historia ładu politycznego, DW REBIS, Poznań 2012**
- **Bezpieczeństwo międzynarodowe, WN Scholar, Warszawa 2012**
- **K. Żukrowska (red. nauk.), Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu, Wyd. IUSatTAX, Warszawa 2011**
- **Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa): Podręcznik akademicki, red. naukowa J. Pawłowski, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2017**
- **Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego, BBN, Warszawa 2013:**
<http://www.spbn.gov.pl/>
- **Globalna strategia UE: Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, June 2016;**
https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf

LITERATURA PODSTAWOWA (2)

- **R. Kupiecki, Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, MSZ, Warszawa 2016**
- **System euroatlantycki i bezpieczeństwo międzynarodowe w multipolarnym świecie. Miejsce i rola Polski w euroatlantyckim systemie bezpieczeństwa. Pod red. nauk. J. M. Fiszera, ISP PAN, Warszawa 2013**
- **Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie, red. naukowa M. Madej, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2017**
- **R. Shirreff, 2017: Wojna z Rosją. DW REBIS, Poznań 2016**
- **T. Aleksandrowicz, Terroryzm międzynarodowy, Wyd. Akademickie i Literackie, Warszawa 2015**
- **T. A. Aleksandrowicz: Podstawy walki informacyjnej, Editions Spotkania, Warszawa 2016**
- **S. Koziej, Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku, Wyd. Marszałek, Toruń 2006**
- **S. Koziej, Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa, Skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2010; http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/05/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.doc**
- **S. Koziej, Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym, Skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2010; http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/05/Srodowisko_bezpieczenstwa_-_skrypt.doc**

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA (1)

- **B. Balcerowicz, O pokoju. O wojnie, Wyd. Rambler, Warszawa 2013**
- **P. Buhler: O potęgze w XXI wieku, WA DIALOG, Warszawa 2014**
- **C. S. Gray, The Strategy Bridge, OXFORD 2010**
- **C. S. Gray, The Future of Strategy, Polity Press, 2016**
- **The Oxford Handbook of War, edited by J. Lindley-French, Y. Boyer, Oxford University Press 2012**
- **Podstawowe kategorie bezpieczeństwa narodowego, red. A. Żukowski, M. Hartliński, W.T. Modzelewski, J. Więclawski, INP UWM w Olsztynie, Olsztyn 2015**
- **Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2017, Generated on 2017 May 15;**
https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2017_China_Military_Power_Report.PDF
- **The EU and the world: players and policies post-Lisbon. A handbook. Edited by Antonio Missiroli;**
http://www.iss.europa.eu/uploads/media/EU_Handbook.pdf

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA (2)

- **Wybrane dokumenty oraz opracowania wydane przez BBN w latach 2010-2015;** http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/09/WYBRANE_DOKUMENTY_ORAZ_OPRACOWANIA_WYDANE_PRZEZ_BIURO_BEZPIECZENSTWA_NARODOWEGO_W_LATACH_2010-2015.pdf
- **S. Koziej, Rozważania o bezpieczeństwie, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016**
- **S. Koziej, Rozmowy o bezpieczeństwie, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016**
- **Christopher S. Chivvis, Understanding Russian “Hybrid Warfare”. And What Can Be Done About it, RAND, Santa Monica, 2017;** http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT468/RAND_CT468.pdf
- **Russia Military Power, Building a Military to Support Great Power Aspirations, Defense Intelligence Agency, 2017;** <http://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/Russia%20Military%20Power%20Report%202017.pdf?ver=2017-06-28-144235-937>

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA (3)

- **CHINA–RUSSIA RELATIONS AND REGIONAL DYNAMICS: From Pivots to Peripheral Diplomacy**, edited by Iora Saalman, SIPRI, March 2017; http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/SIPRI-Report_China%20Russia%20Dynaics%200317_0.pdf
- **Zagrożenia i wyzwania bezpieczeństwa współczesnego świata. Wymiar ekonomiczno-społeczny**, pod red. Izabeli Oleksiewicz i Kingi Stępień, Wydawnictwo Rambler, 2016
- **GLOBAL TRENDS: PARADOX OF PROGRESS**, A publication of the National Intelligence Council, JANUARY 2017; <https://www.dni.gov/files/images/globalTrends/documents/GT-Full-Report.pdf>
- **2016 Global Forecast**, editors CRAIG COHEN | MELISSA G. DALTON, Center for Strategic and International Studies, Washington, DC, 2015; http://csis.org/files/publication/151116_Cohen_GlobalForecast2016_Web.pdf

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA (4)

- **Joint Operating Enviroment, JOE 2035. The Joint Force in a Contested and Disordered World, Join Chiefs of Staff, 14 July 2016;**
http://www.dtic.mil/doctrine/concepts/joe/joe_2035_july16.pdf
- **EUISS Yearbook of European Security Y• E• S 2016. Rocznik Bezpieczeństwa Europejskiego 2016;**
http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/196644/ipublication_document_singledocument/d5c207d7-d0bc-4803-ad36-5c90f2c9d7b4/en/YES_2016.pdf
- **S. Koziej, Teoria sztuki wojennej, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2011**
- **C. Clausewitz, O wojnie, Lublin 1995**
- **Sun Tzu, Sztuka wojny, Warszawa 1994**
- **Strony internetowe – bbn.gov.pl (zwłaszcza Kwartalnik Bezpieczeństwo Narodowe); msz.gov.pl; mon.gov.pl (zwłaszcza Kwartalnik Bellona); msw.gov.pl; www.koziej.pl (w szczególności – materiały dydaktyczne, klasyka literatury i najnowsze pozycje literatury)**

PODSTAWY BEZPIECZEŃSTWA

Wstęp - hipoteza/synteza

Bezpieczeństwo to teoria i praktyka zapewniania egzystencji (przetrwania) danego podmiotu w niepewnym środowisku, przy zachowaniu przezeń swobody realizacji własnych interesów.

Wraz z rozwojem cywilizacji ewoluowało od prostych form bezpieczeństwa indywidualnego, rodowego do współczesnych systemów bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego.

Od wieków w sprawach bezpieczeństwa dominuje siła fizyczna. Obecna fala rewolucji cywilizacyjnej zmienia radykalnie tę sytuację. Coraz większego znaczenia nabierają czynniki pozamaterialne (wiedza, informacja).

Rodzaje bezpieczeństwa

(wg rodzaju podmiotu)

- **indywidualne** (osobowe, personalne)
- **grupowe** (rodowe, plemienne, zawodowe, korporacyjne itp.)
- **narodowe** - państwowe (lokalne, terytorialne, krajowe)
- **międzynarodowe** (regionalne, globalne)

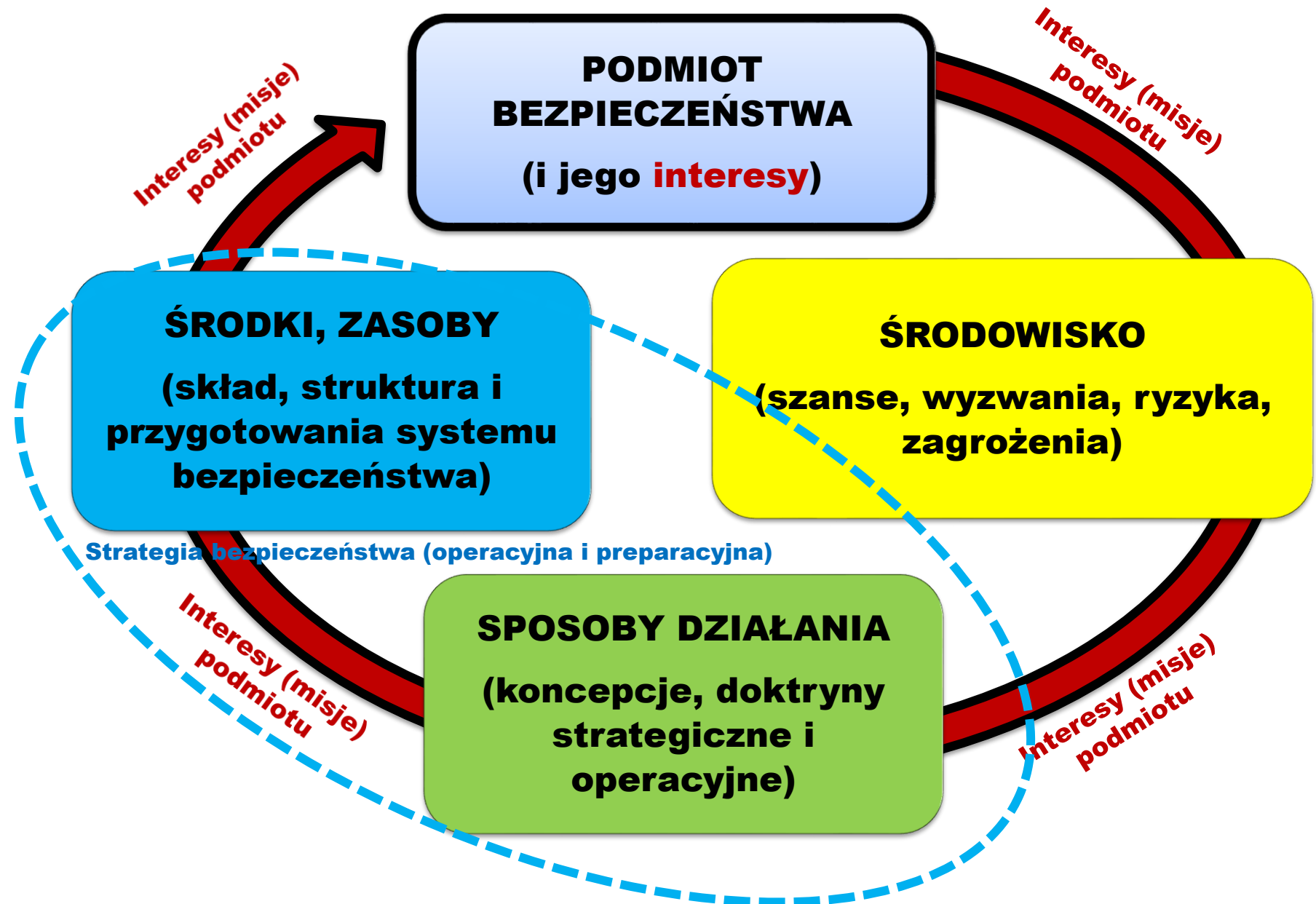
STRUKTURA BEZPIECZEŃSTWA POLITYCZNEGO

Pojęcie bezpieczeństwa

- **Bezpieczeństwo w sensie statycznym** - jako stan braku zagrożeń dla podmiotu, stan spokoju, pewności (stan obiektywny i subiektywny: uświadomiony i nieuświadomiony)
- **Bezpieczeństwo w sensie dynamicznym** (działanie podmiotu na rzecz bezpieczeństwa) – jako proces osiągania i utrzymywania stanu braku zagrożeń i swobody działania

BEZPIECZEŃSTWO JAKO PROCES

BEZPIECZEŃSTWO - DEFINICJA

Bezpieczeństwo – teoria i praktyka zapewniania możliwości przetrwania (egzystencji) i realizacji własnych interesów przez dany podmiot w niebezpiecznym środowisku, w szczególności poprzez **wykorzystywanie szans** (okoliczności sprzyjających), **podejmowanie wyzwań**, **redukowanie ryzyk oraz przeciwdziałanie** (zapobieganie i przeciwstawianie się) wszelkiego rodzaju **zagrożeniom** dla podmiotu i jego interesów. Współczesne bezpieczeństwo ma charakter zintegrowany (kompleksowy, wielowymiarowy)

Kluczowe kategorie pojęciowe

- **interesy** (narodowe), misje organizacji oraz wynikające z nich cele,
- **środowisko (warunki)** - szanse, wyzwania, ryzyka, zagrożenia,
- **konceptcje** - zasady i sposoby działań,
- **systemy** bezpieczeństwa – zasoby podmiotu wydzielone do realizacji przyjętych koncepcji, odpowiednio do tych zadań zorganizowane i przygotowane.

Interesy

- **Interesy danego podmiotu (społeczności międzynarodowej, narodu, grupy, osoby itp.) – to wyraz jego tożsamości, wyznawanych wartości, historycznego dorobku, tradycji, bieżących potrzeb oraz dążeń i aspiracji przyszłościowych**
- **Interesy żywotne i drugorzędne:**
 - **żywotne** – to interesy dotyczące istnienia, przetrwania podmiotu w danych warunkach (niestopniowane, „zero-jedynkowe”)
 - **drugorzędne** – to interesy związane z jakością owego istnienia, trwania (stopniowalne, negocjowalne)

Misje organizacji

- **Misja – przeznaczenie: kategoria stworzona (wygenerowana) przez członków danej organizacji**
- **Misja organizacji międzynarodowej (miedzypaństwowej – np. NATO, UE) - synteza interesów narodowych państw członkowskich. Problem: eliminacja sprzecznych interesów**
- **Misja organizacji krajowej (elementu państwa – np. samorządu, instytucji państwowej lub pozarządowej) – ustalona przez prawo**

Cele strategiczne

- **Cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa - to**
zoperacjonalizowane interesy i misje
(określone stosownie do danych warunków, ujęte w określonym czasie i miejscu, z uwzględnieniem zewnętrznych i wewnętrznych potrzeb i możliwości)
- **Cele operacyjne i preparacyjne –**
elementy celu strategicznego;
dotyczą konkretnego działania i
przygotowania

Warunki bezpieczeństwa - szanse

- **Szanse** – okoliczności sprzyjające realizacji interesów oraz osiągnięciu celów.
- **Sztuka dostrzegania i wykorzystywania szans!!!**

Warunki bezpieczeństwa -ryzyka

- **Ryzyko** – związane z aktywnością podmiotu (planowaną lub realizowaną); stopień prawdopodobieństwa spowodowania niekorzystnych dla podmiotu skutków działania w dziedzinie bezpieczeństwa.
- **Sztuka redukowania ryzyk!!!!**
Opanowywanie ryzyk (zarządzanie ryzykiem): korygowanie balansu między celami, środkami i sposobami działania poprzez modyfikowanie któregoś z tych elementów.

Warunki bezpieczeństwa - wyzwania

- **Wyzwania** – dylematy decyzyjne, przed jakimi stoi podmiot (społeczność międzynarodowa, państwo) w rozstrzyganiu spraw bezpieczeństwa.
 - w korzystnych warunkach mogą stwarzać dodatkowe szanse, w niekorzystnych – mogą rodzić dodatkowe zagrożenia.

Warunki bezpieczeństwa - zagrożenia

- **Zagrożenia** – pośrednie lub bezpośrednie destrukcyjne oddziaływanie na podmiot.
 - potencjalne i realne;
 - subiektywne i obiektywne;
 - zewnętrzne i wewnętrzne;
 - militarne i niemilitarne (polityczne, ekonomiczne, społeczne, informacyjne, ekologiczne itp.)

Kryzysy i konflikty

- **Kryzys** – to szczególny (nadzwyczajny i niekorzystny), odbiegający od normalnego, stan podmiotu
- **Konflikt** – to szczególny (konfrontacyjny) typ relacji podmiotu z otoczeniem, z innym podmiotem
- **Wojna** – jako konflikt: zorganizowana przemoc zbrojna jednostek politycznych przeciwko sobie (kłopoty z tą kategorią: zimna wojna, wojna z terroryzmem itp.)

Kryzysy

Kryzysy – jako stany zakłócenia mogą być powodowane zarówno czynnikami **wewnętrznymi** (np. własną nieudolnością), jak i **zewnętrznymi** (np. konfliktem z innym podmiotem). Mogą być następstwem także **zdarzeń losowych** (przypadkowych), np. klęsk żywiołowych, katastrof itp.

Koncepcje bezpieczeństwa

- **Koncepcja bezpieczeństwa zawiera ogólne zasady i myśl przewodnią (zamiar) postępowania podmiotu (przygotowania i prowadzenia działań) w dziedzinie bezpieczeństwa oraz zadania etapowe lub dziedzinowe prowadzące do osiągnięcia celów strategicznych**
- **Koncepcje operacyjne i preparacyjne (przygotowawcze)**

Doktryny

Doktryny - obowiązujące ustalenia (regulacje prawne, przepisy, instrukcje, regulaminy) dotyczące procedur przygotowania i działania konkretnych elementów systemu bezpieczeństwa (np. doktryny wojskowe)

Systemy bezpieczeństwa

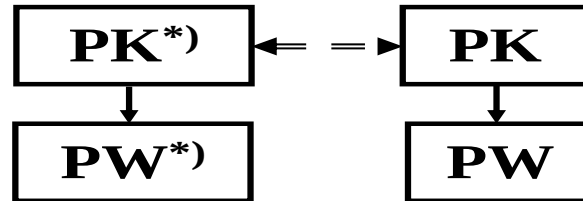
- **System bezpieczeństwa - to zasoby (siły i środki) wydzielone do realizacji interesów/misji w dziedzinie bezpieczeństwa, zorganizowane i przygotowane odpowiednio do charakteru zadań i warunków ich wykonywania**

Systemy bezpieczeństwa międzynarodowego

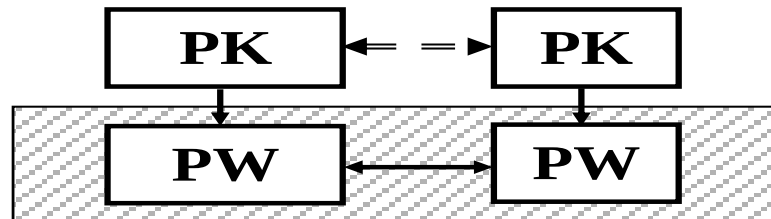
- **Porozumienia** - są “miękkimi” systemami bezpieczeństwa, ustanawiają pewne zasady współdziałania autonomicznych (oddzielnych) podmiotów w dziedzinie bezpieczeństwa
- **Koalicje** są bardziej zorganizowanymi systemami bezpieczeństwa i obejmują nie tylko współdziałanie na poziomie kierownictw podmiotów, ale także tworzenie wspólnych sił wykonawczych
- Najwyższą formą systemów bezpieczeństwa są współcześnie **sojusze**. W sojuszach istnieją nie tylko wspólne siły wykonawcze, ale także wspólne kierownictwa odpowiedzialne za bezpieczeństwo sojuszników.

SYSTEMY WSPÓLNEGO BEZPIECZEŃSTWA

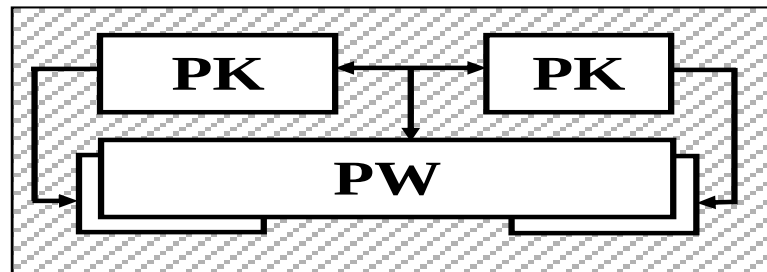
a) porozumienia

b) koalicje

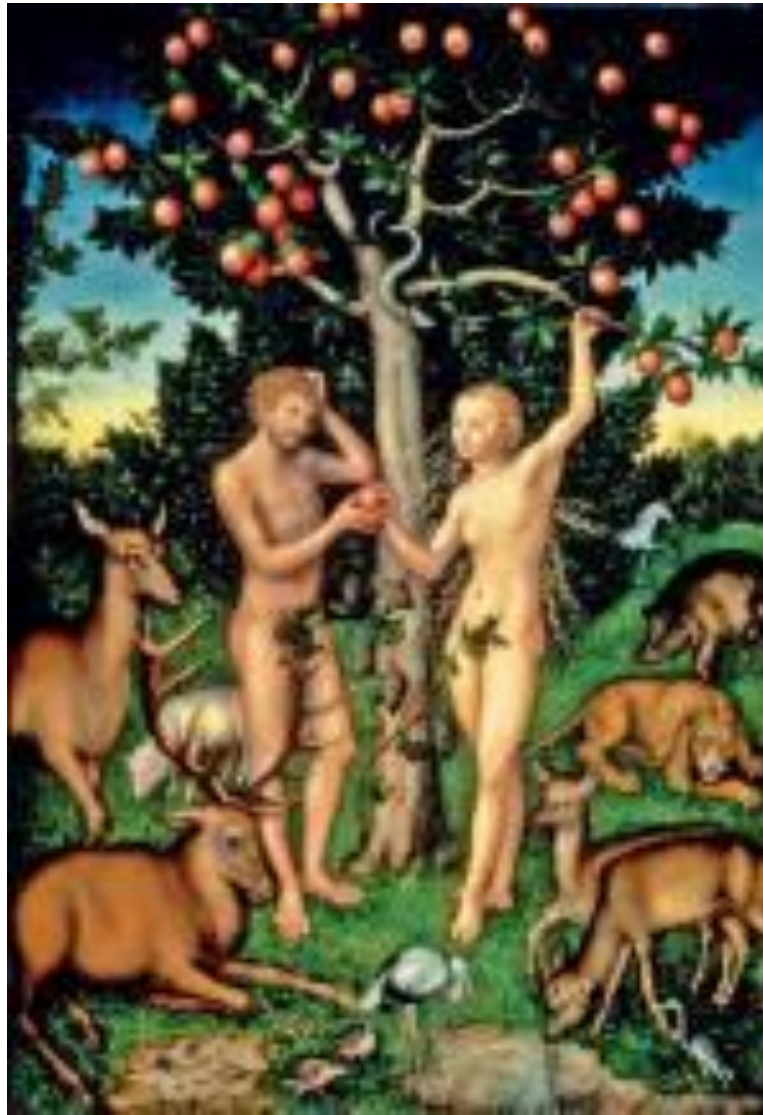
c) sojusze

*) PK - podsystemy kierowania
PW - podsystemy wykonawcze

EWOLUCJA

BEZPIECZEŃSTWA

Źródło: Bridgeman Art Library: „Adam i Ewa”, obraz Lucasa Cranacha Starszego, 1526

Geneza bezpieczeństwa

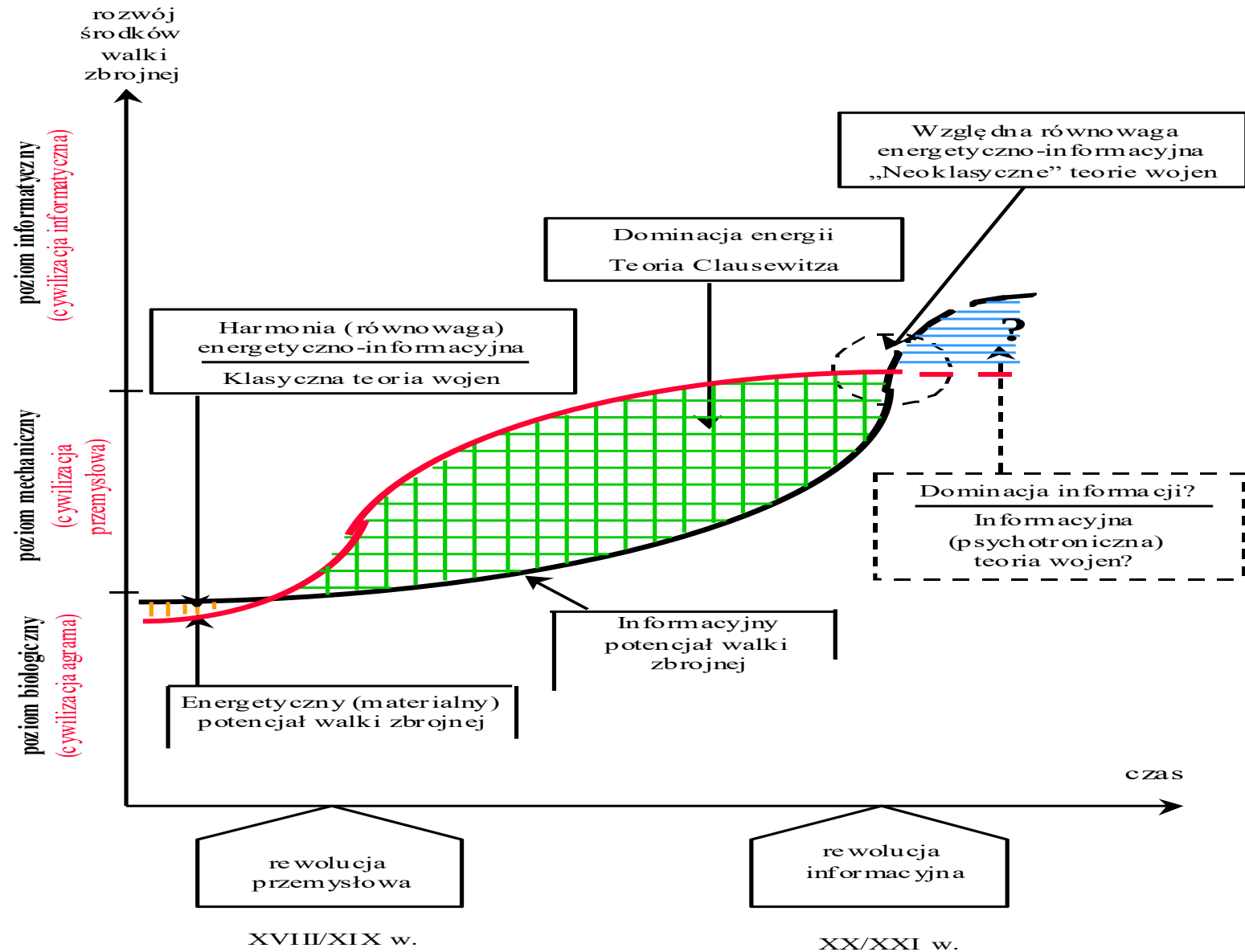
- **Historia bezpieczeństwa jest tak długa, jak długa jest historia ludzkości**
- **Biblijny raj - Adam i Ewa** (nie uświadomiony interes, brak celu, są wyzwania i zagrożenia - brak koncepcji i systemu bezpieczeństwa)
- **Kain i Abel** (błędnie zdefiniowany interes i cel oraz błędna koncepcja bezpieczeństwa, wraz z jej wykonaniem)
- **Potop biblijny - Noe** (dobrze określony interes i cel, prawidłowa koncepcja i skuteczny system bezpieczeństwa w postaci arki)

Ewolucja uwarunkowań bezpieczeństwa

Koncepcja fal cywilizacyjnych (Toffler)

- **Materialny (energetyczny) i niematerialny (informacyjny) wymiar bezpieczeństwa**
- **Epoka **agrarna** - równowaga energetyczno-informacyjna na poziomie biologicznym**
- **Epoka **industrialna** - dominacja energii**
- **Epoka **informacyjna** - zmierzanie do równowagi energetyczno-informacyjnej na poziomie technologicznym**

Ewolucja warunków bezpieczeństwa (na przykładzie sztuki wojennej)

KONCEPCJE BEZPIECZEŃSTWA

Wojna jako kategoria polityczna

Clauzewitz:

**Wojna to dalszy
ciąg polityki
prowadzonej innymi
środkami**

Źródła wojen

- **Personalne**

- **Agresywność charakteru przywódców, błędy w ocenie, niezdolność komunikowania się**

- **Państwowe/społeczne**

- **Niedemokratyczność państw, polityka wewnętrzna, rywalizacja między grupami i klasami społecznymi**

- **Międzynarodowe**

- **Rywalizacja państw, anarchia, brak arbitra światowego lub regionalnego, gra sił**

Kategoryzacja wojen

- **Wojna nieograniczona (totalna):
pobicie i okupacja**
- **Wojna ograniczona: politycznie,
przestrzennie, co do sił**
- **Wojna domowa (obecnie ich
umiędzynarodowienie)**
- **Wojna **HYBRYDOWA**, asymetryczna
(w tym konflikt poniżej progu
otwartej wojny)**
- **Terroryzm jako rodzaj wojny
asymetrycznej**

Wojna jako usprawiedliwione narzędzie polityczne

- **Uzasadniony (uprawniony formalnie i moralnie przekonujący) powód: np. odparcie agresji**
- **Uprawnione kierownictwo (np. Rada Bezpieczeństwa ONZ)**
- **Publiczne wypowiedzenie**
- **Słuszny zamiar (np. obrona)**
- **Proporcjonalność użycia siły (szkody spowodowane przez wojnę powinny być tego warte)**
- **Ostateczność (po wyczerpaniu innych środków)**

Usprawiedliwione zasady prowadzenia wojny

(kodyfikacja w czterech konwencjach genewskich z 1949 r. i dwóch protokołach dodatkowych z 1977 r.)

■ Rozróżnianie

- **Kombatanci – tylko oni mogą być obiektem celowego ataku**
- **Niekombatanci – powinni być chronieni na ile tylko można, mogą być ofiarami tylko przypadkowych, nieintencjonalnych ataków**

■ Proporcjonalność

- **atak powinien być proporcjonalny do militarnej wartości celu (obiektu)**
- **Unikać zadawania nadmiernego cierpienia i używania najokrutniejszych broni**

Koncepcje zapewniania bezpieczeństwa

- **Liberalne** (eksponowanie roli instytucji międzynarodowych)
 - **Bezpieczeństwo zbiorowe (wyrzeczenie się działań zbrojnych, nieuchronność dyskredytacji agresora)**
 - **Kontrola zbrojeń i rozbrojenie (ABM, START, CFE, NPT itp.)**
- **Realistyczne** (eksponowanie roli siły państw)
 - **Równoważenie sił (przez wysiłki wewnętrzne lub sojusze)**
 - **Odstraszanie (założenia: decydenci działają racjonalnie, zagrożenie zniszczeniem jest duże – np. MAD, istnieje alternatywa dla wojny)**

Metody zapewniania bezpieczeństwa

■ **Unilateralne**

- **Neutralność (samoobrona w razie agresji)**
- **Izolacjonizm (dziś nierealny)**

■ **Multilateralne**

- **Sojusze**
- **Systemy bezpieczeństwa zbiorowego**
- **Współpraca międzynarodowa**

PRAWNE ZASADY UŻYCIA SIŁY

Prawo użycia siły

- **The Charter of the United Nations prohibits the use of force against another state except where**
 - **the Security Council has authorised the use of force to maintain or restore international peace and security;**
 - **and where a state is exercising its inherent right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter.**

- **Wg: PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW ON THE USE OF FORCE BY STATES IN SELF-DEFENCE, Chatham House , The Royal Institute of International Affairs, 2005**

Prawo do samoobrony

- ***The law on self-defence encompasses **more than the right to use force in response to an ongoing attack.*****
- **Article 51 preserves the right to use force in self-defence “if an armed attack occurs”, until the Council has taken the necessary measures.**
- **On one view, the right is confined to circumstances in which an actual armed attack has commenced. But the view that states have a right to act in self-defence in order **to avert the threat of an imminent attack** - often referred to as ‘anticipatory self-defence’ - is widely, though not universally, accepted.**

Użycie siły w samoobronie

- ***Force may be used in self-defence **only in relation to an 'armed attack'** whether imminent or ongoing.***
- **The 'armed attack' may include **not only an attack against a state's territory**, but also against emanations of the state such as embassies and armed forces.**
- **Force **in self-defence may be used only when:** the attack consists of the threat or use of force (not mere economic coercion, for example); when the attacker has the intention and the capability to attack; and the attack **is directed from outside territory controlled by the state.****
- **Co z cyberagresją???**

Odparcie nieuchronnego ataku

- ***A state may use force in self-defence against a threatened attack only if that attack is ‘imminent’.***

Force may be used only when any further delay would result in an inability by the threatened state effectively to defend against or avert the attack against it.

- In **assessing the imminence** of the attack, reference may be made to the **gravity** of the attack, the **capability** of the attacker, and the **nature of the threat**, for example if the attack is likely to come without warning.

Podsumowanie

**Bezpieczeństwo to nieustanny,
dynamiczny proces;
to nie stan uzyskany raz na długi
czas**

www.koziej.pl
@SKoziej

STRATEGIE BEZPIECZEŃSTWA

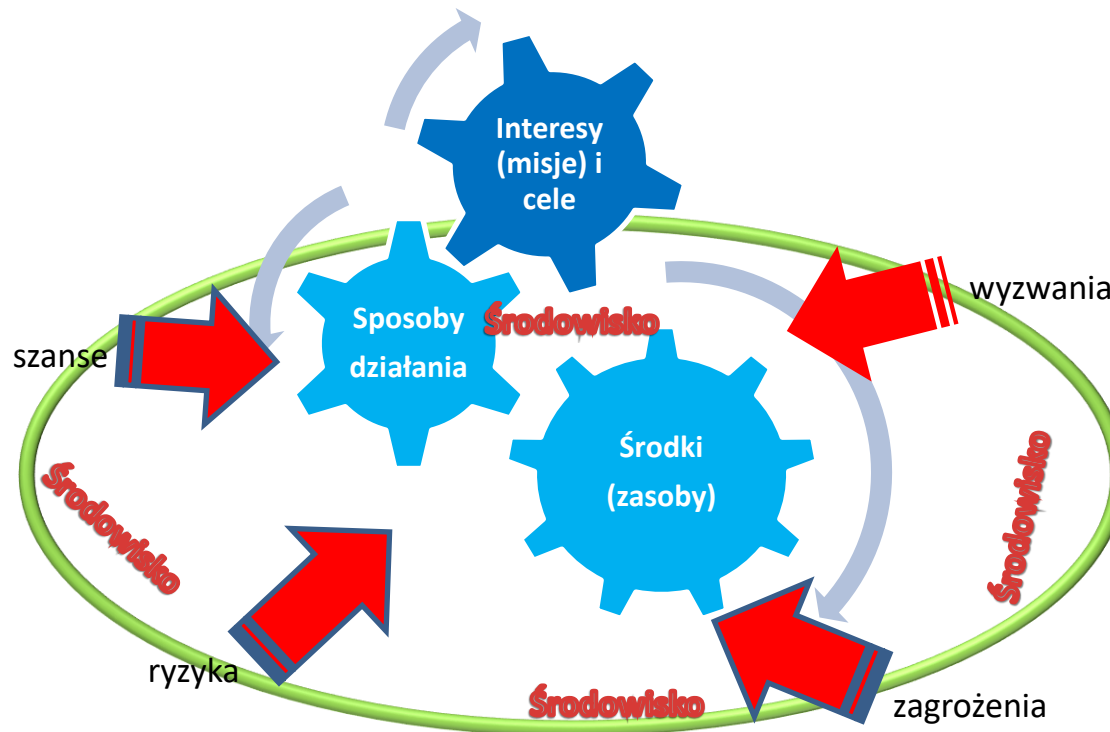
Istota strategii

Strategia – świadomie ustalony i przyjęty sposób (metoda) ustanawiania i osiągania celów przez dany podmiot

a) *w wąskim znaczeniu: ... przy użyciu siły*

b) *w pierwotnym, jeszcze węższym znaczeniu: ... przy użyciu siły zbrojnej*

Istota strategii = kompozycja interesów (i celów) oraz środków (zasobów) i sposobów, warunkowana przez środowisko (zewnętrzne i wewnętrzne warunki) strategiczne

Geneza strategii

- ***Strategia (grec.)*** – dowodzenie siłami zbrojnymi sprawowane przez naczelnego (najwyższego) dowódcę (***strategos – grec.***)
- ***Strategia: przygotowanie i wykorzystanie bitwy dla celów wojny***
- ***Taktyka: uszykowanie na polu walki, prowadzenie bitwy***

Ewolucja strategii

- **Strategia **wojskowa**** – sposób użycia sił zbrojnych jako całości dla celów wojny
- **Strategia **wojenna**** – sposób użycia zasobów danego państwa (koalicji) dla celów wojny
- **Strategia **obronna (obronności)**** – sposób użycia zasobów państwa dla zapobiegania i rozstrzygania konfliktów i kryzysów polityczno-militarnych
- **Strategia **bezpieczeństwa**** – sposób użycia zasobów danego podmiotu dla zapobiegania i rozstrzygania wszelkich konfliktów (kryzysów)

Klasycy teorii strategii

- **Sun Tzu – „psycholog” wojny, lis wojny, strategia pozasłownych rozstrzygnięć, strategia informacji**
- **Tukidydes – „polityk” wojny, wojna w stosunkach międzynarodowych**
- **Clausewitz – filozof i „fizyk” wojny, strategia masy, energii**
- **Jomini – „matematyk” wojny**
- **Ludendorff – strategia wojny totalnej**
- **Liddell Hart – neo- Sun-Tzu, judo, wytrącenie z równowagi, działania pośrednie**
- **Beaufre, Brodie – teoretycy odstraszania nuklearnego i kompleksowego podejścia (comprehensive approach)**

Klasycy praktyki strategicznej

- **Miltiades – Maraton (siła miejsca)**
- **Epaminondas – Leuktry, Mantinea (tworzenie siły)**
- **Aleksander Macedoński (operacje połączone)**
- **Hannibal – Kanny (manewr okrążenia)**
- **Cezar (kampanie)**
- **Napoleon (mistrz manewru: dziel i bij)**

Typologia strategii bezpieczeństwa

- **Konceptualnie: deklaratywna, rzeczywista (realna), idealna (teoretyczna)**
- **Proceduralnie: działań kolejnych (sekwencyjnych), działań jednoczesnych, działań skumulowanych**
- **Wg metod: rozbicia (pokonania w walce), wyczerpania (pozasiałowego, pośredniego), zniszczenia**
- **Odstraszania (powstrzymywania), wymuszania, ubezpieczenia (zapewniania)**
- **Wg środków (dziedziny bezpieczeństwa: dyplomatyczna, ekonomiczna, informacyjna, militarna itp.)**
- **Operacyjna, preparacyjna**

Charakterystyka podmiotu strategii bezpieczeństwa

- **Interesy (tożsamość podmiotu), misje i cele**
- **Warunki bezpieczeństwa (położenie geostrategiczne; warunki zewnętrzne: szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia; kulturowe, materialne i organizacyjne warunki wewnętrzne)**
- **Koncepcje bezpieczeństwa (polityka, strategia)**
- **Systemy bezpieczeństwa (organizacja i przygotowanie sił i środków bezpieczeństwa)**

Charakterystyka państwa

- **Stać ludność**
- **Określone terytorium z zasobami**
- **Władza zdolna do kontrolowania swojego terytorium oraz utrzymywania stosunków z innymi państwami, a także mająca monopol na prawne użycie siły w kraju (inne państwa muszą uznawać suwerenność tej władzy)**

Państwa

- **Prawnie równe**
- **Prawo do suwerenności**
- **Obowiązek uznania prawnej całości innego państwa**
- **Nienaruszalność integralności terytorialnej i politycznej niezależności**
- **Wolność wyboru i rozwijania własnego systemu politycznego, społecznego i kulturalnego**
- **Obowiązek wypełniania zobowiązań międzynarodowych oraz życia w pokoju z innymi**

Organizacje międzynarodowe jako podmioty bezpieczeństwa

- **ONZ (wcześniej Liga Narodów)**
- **NATO**
- **UE**
- **OBWE**
- **WNP**
- **UW**

Instrumenty strategii bezpieczeństwa

- **Dyplomacja polityczna
(publiczna i prywatna)**
- **Siły zbrojne**
- **Służby i straże**
- **Potencjał ekonomiczny**
- **Potencjał społeczny**

Cykl (procedura) strategiczny

- **Zdefiniowanie interesów i celów strategicznych**
- **Ocena środowiska strategicznego**
- **Sformułowanie operacyjnej koncepcji strategicznej**
- **Sformułowanie preparacyjnej koncepcji strategicznej (przygotowania, w tym transformacji zasobów strategicznych - systemu bezpieczeństwa)**

TREŚĆ CYKLU STRATEGICZNEGO

Samoidentyfikacja strategiczna: diagnoza państwa jako podmiotu bezpieczeństwa (podstawy bezpieczeństwa narodowego) oraz zdefiniowanie interesów narodowych i celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa

Ocena strategicznego środowiska bezpieczeństwa (zewnętrzne i wewnętrzne warunki bezpieczeństwa)

Sformułowanie koncepcji działań strategicznych (strategia operacyjna) – sposób osiągnięcia celów strategicznych w danych warunkach (środowisku) bezpieczeństwa

Sformułowanie koncepcji przygotowań strategicznych (strategia preparacyjna, w tym transformacyjna) – sposób utrzymywania i transformacji systemu bezpieczeństwa narodowego, stosownie do przyszłościowych potrzeb operacyjnych

ZASADY SZTUKI WOJENNEJ

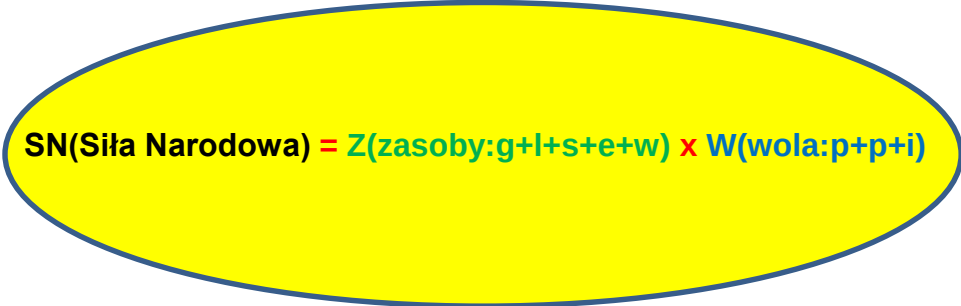
Siła (potęga) narodowa

- Czynniki naturalne:

- Geograficzne (położenie, terytorium ...)
- Ludnościowe (liczebność, wykształcenie ...)
- Surowcowe (rodzaj, wielkość...)

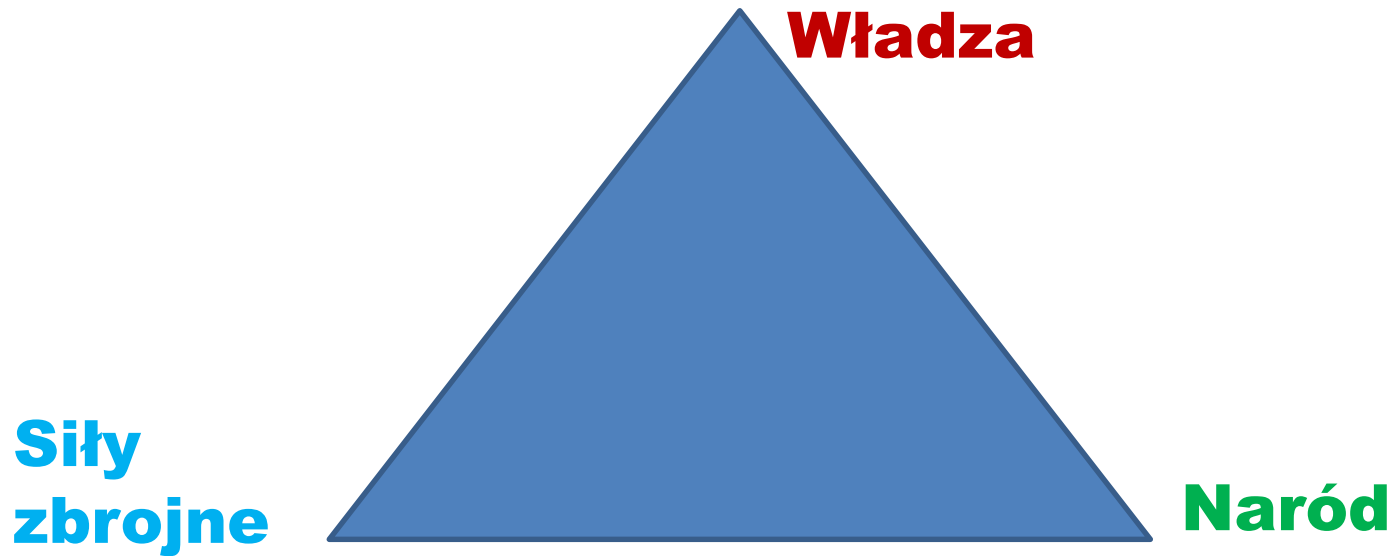
- Czynniki socjalne:

- Ekonomiczne
- Wojskowe
- Polityczne
- Psychologiczne
- Informacyjne

$$SN(\text{Siła Narodowa}) = Z(\text{zasoby: g+l+s+e+w}) \times W(\text{wola: p+p+i})$$

„STRATEGICZNA TRÓJCA” BEZPIECZEŃSTWA

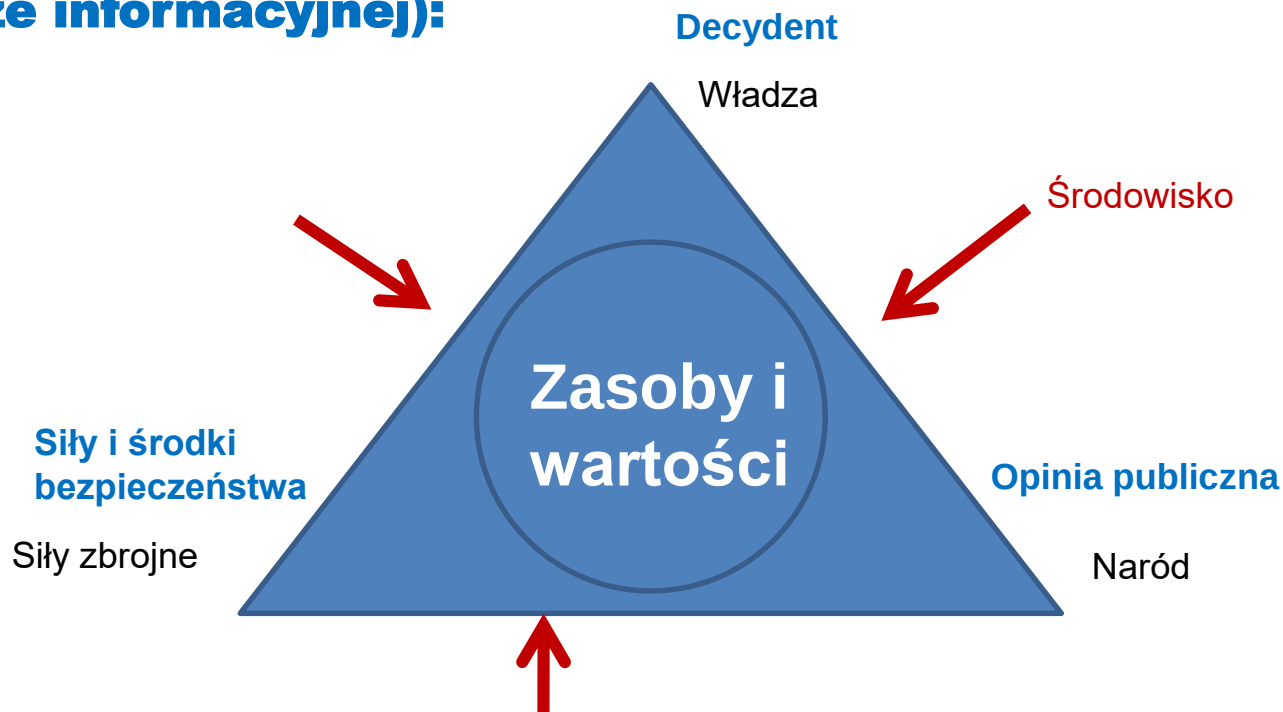
Według Clausewitza:

„STRATEGICZNA TRÓJCA” BEZPIECZEŃSTWA

Współcześnie

(w erze informacyjnej):

Typy działań strategicznych

- **$P = Z \times W$**

- **P – siła przeciwnika; Z – zdolności (potencjał fizyczny) przeciwnika; W – wola działania**
- **Dwie strategie pokonania przeciwnika:**
 - **a) redukcja zdolności (potencjału fizycznego) – podejście fizyczne (niszczenie, paraliżowanie sprawności działania): Clausewitz**
 - **b) redukcja woli – podejście psychologiczne (operacje informacyjne): Sun Tzu**

Metody osiągnięcia celów przy pomocy sił zbrojnych:

- **Pokonanie (fizyczne rozbicie, pobicie) przeciwnika**
 - **Obrona (odparcie ataku)**
 - **Ofensywa**
 - **Kontrofensywa (przejście do ataku po początkowej fazie obronnej)**
 - **Atak uprzedzający (reakcja na groźbę natychmiastowego ataku)**
 - **Atak prewencyjny (reakcja na nieuchronny atak w przyszłości)**
- **Przymuszanie (wykorzystanie siły bez jej użycia)**
 - **Odstraszanie (ewentualne zyski nie są warte kosztów, które są nie do zaakceptowania; oparte na groźbie kary za akcję lub na upewnieniu przeciwnika, że nie uzyska swych celów poprzez użycie siły)**
 - **Powstrzymywanie i przymuszanie do zmiany działania**

Stopniowanie sukcesu w wojnie

Miara sukcesu na wojnie

Victory is completely fulfilling while defeat is catastrophic, but the other possible results contain aspects of both winning and losing to some extent. Note that this model draws distinctions between winning and victory and losing and defeat. While the words are often used interchangeably, they offer a unique opportunity to distinguish important gradations that exist in the condition of success in war. The assertion here is that victory will be essentially total and probably final; that it will resolve the underlying political issues. It is certainly possible, however, to succeed in a war without achieving everything one sought or resolving all the extant issues.

Winning implies achieving success on the battlefield and in securing some political goals, but not, for whatever reason, reaching total political success (victory). Lesser levels of success reflect lesser degrees of battlefield achievement or lesser degrees of decisiveness in solving or resolving underlying issues. On the losing end, defeat is also a total concept. It implies failure to achieve battlefield success or to attain political goals and simultaneously not only not resolving underlying issues but actually exacerbating them. Thus, the two components of success in war are portrayed here as the scales of achievement and decisiveness. These are related yet independent variables.

Wg - Theory of Victory, J. BOONE BARTHOLOMEES, PARAMETERS, SUMMER 2008, P. 28

Zasady działania, w tym zasady strategii walki

- **Prakseologiczne wskazówki (reguły) sprawnego (ekonomicznego – wydajnego, oszczędnego - i skutecznego) działania**
- **Zasady strategii – historycznie ukształtowane reguły sprawnego przygotowania i prowadzenia walki (kooperacji negatywnej), zwiększające prawdopodobieństwo uzyskania w niej sukcesu (zwycięstwa) przy jak najmniejszych kosztach (stratach własnych - *Fuller: „stały czynnik taktyczny”*)**
- **Są one podstawą racjonalnego postępowania dowódców**

Przewaga – istota zasad

- **Wszystkie zasady mają prowadzić do uzyskania, utrzymania i wykorzystania **przewagi****
- **Przewaga narzuca sposób walki.** *(Sun-Tzu: jeśli przeważasz przeciwnika 10x – okrąż go; 5x – atakuj; 2x – podziel; równowaga – możesz walczyć; jeśli słabszy – zapewnij sobie wycofanie)*
- **Zwycięża silniejszy** *(jak w naturze – Arciszewski).*
- **Napoleon** – jak zwyciężyć liczniejszego przeciwnika? – manewrem, kolejne rozbijanie częściami
- **Wymiary przewagi: materialny i niematerialny** *(Sun-Tzu – mnożniki siły: rozpoznanie, fortel, zaskoczenie, manewr, działania pośrednie, presja psychologiczna)*

Lista zasad

- **Sun-Tzu** – j.w,
- **Clausewitz** – klasyczne 9:
**zmasowanie, cel, ekonomia
sił, prostota, zaskoczenie,
jedność dowodzenia,
ubezpieczenie, ofensywa,
manewr**
- **Mnożenie zasad?**
- **Optimum**

STUDIA I ANALIZY BEZPIECZEŃSTWA

Znaczenie badań i analiz w dziedzinie bezpieczeństwa

- **Bezpieczeństwo wymaga twórczego podejścia**
- **Potrzeba wykorzystywania doświadczeń historycznych i wniosków z bieżącej praktyki**
- **Dużo niewiadomych co do przyszłych warunków środowiska bezpieczeństwa – znaczenie prognoz, przewidywań**
- **Konieczność ciągłego uaktualniania strategii, planów i programów oraz doskonalenia systemów bezpieczeństwa, w tym kadr**

Kategorie metod badań bezpieczeństwa narodowego

- **Badania (oceny, analizy, studia) strategiczne**
 - **Określanie celów i strategii**
- **Badania (analizy) systemowe**
 - **Badania zasobów i struktur (relacje: koszt-efekt)**
- **Badania (analizy) operacyjne**
 - **Badania sposobów realizacji konkretnych zadań**

***Uwaga: Wszystkie metody stosować łącznie,
potrzeba zintegrowanego podejścia***

Etapy analizy strategicznej

Przygotowanie ram koncepcyjnych

- **Zdefiniowanie problemu**
- **Identyfikacja interesów, celów i opcji**
- **Wybór obszarów analizy**

Przeprowadzenie analizy

- **Proces rozważań**
- **Procedury analityczne**

Prezentacja wyników

- **Prezentacja pisemna**
- **Briefing**

Cykl badań i analiz w dziedzinie bezpieczeństwa

- 1. Przygotowanie badań**
- 2. Realizacja badań**
- 3. Kontrola wyników**

Koncepcja analizy badawczej

- 1. Geneza problemu (uzasadnienie potrzeby analizy badawczej) – **jeśli jest to własna analiza!!!****
- 2. Cel i problematyka badawcza (zagadnienia do analizy)**
- 3. Założenia i hipotezy**
- 4. Procedura analizy badawczej (tok – harmonogram - i metody badań)**
- 5. Prezentacja wyników (układ pracy, referatu)**

Geneza problemu

- **Diagnoza stanu rzeczy**
- **identyfikacja obszaru niewiedzy - stwierdzenie istnienia problemu**
 - **problemy subiektywne (dydaktyczne) i obiektywne (badawcze)**
- **obiektywizacja („odsubiektywizowanie”) niewiedzy - przegląd literatury**
- **uzasadnienie obiektywnej potrzeby (teoretycznej lub praktycznej) usunięcia niewiedzy (luki w wiedzy)**

Cel analizy badawczej

- **„druga strona” potrzeby badań**
- **zdecydowanie się na realizację potrzeby - na rozwiązanie problemu w drodze badań naukowych - prowadzi wprost do ustanowienia celu badań**
- **Cel: po co się prowadzi analizę badawczą, co zamierza się osiągnąć w jej rezultacie**

Problematyka badawcza (zagadnienia do analizy)

- **Problemy, zagadnienia badawcze - "przeszkody" na drodze do celu**
- **logicznie podporządkowane celowi badań**
- **forma - pytania badawcze**

Rodzaje pytań badawczych

- **pytania rozstrzygnięcia - zamknięte (czy?)**
- **pytania dopełnienia - otwarte (dlaczego, jak, jaki, ile, kiedy, gdzie? ...)**

Założenia badawcze

- **Wiedza „nadsystemowa” wobec problemu (np. wyniki innych badań, wiedza podręcznikowa)**
- **coś, co nie będzie podlegać badaniom, przyjmowane jest takie, jakie jest - a jednocześnie stanowi podstawę, ograniczenie lub część rozwiązania problemu**

Hipotezy

- **Przypuszczenia co do rozwiązania problemu**
- **próbne (wstępne) odpowiedzi na pytania badawcze**
- **tezy, które będą weryfikowane w toku badań**
- **hipotezy wstępne, robocze, rozwinięte, końcowe**

Procedura badań

- **Tok (harmonogram) badań**
- **Metody badawcze**
- **Teren (miejsce, przestrzeń) badań**

Podejścia badawcze

„Teleskop”

**Ogląd „zewnątrzny”:
rola wśród innych
zjawisk, cele, funkcje,
relacje ...**

„Mikroskop”

**Ogląd „wewnętrzny”:
skład, struktura,
zasady funkcjonowania
...**

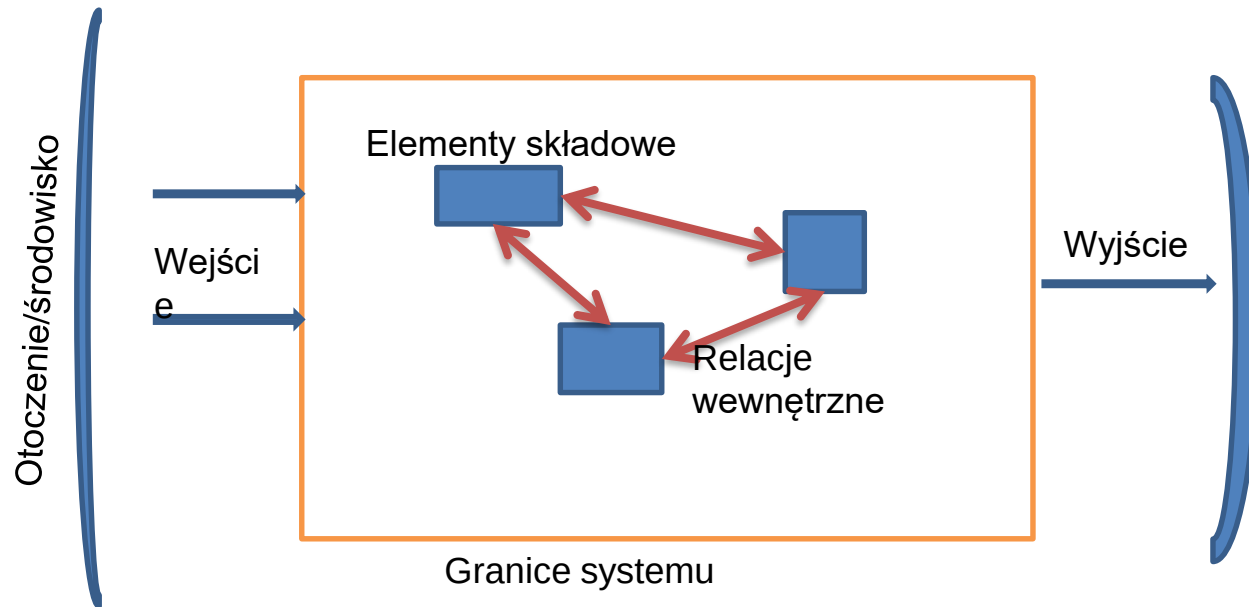
Tok (harmonogram) badań

- 1. Faza przygotowania badań (opracowanie koncepcji i zorganizowanie badań) - hipoteza wstępna**
- 2. Faza badań właściwych:**
 - a) Etap badań teoretycznych - rozwinięcie hipotezy wstępnej w hipotezę roboczą**
 - b) Etap badań praktycznych - weryfikacja wybranych elementów hipotezy roboczej i korekty częściowe badań**
 - c) Etap syntezy badawczej – ustalenie ostatecznych wyników badań (finalna hipoteza naukowa)**
- 3. Faza opracowania rezultatów badań i redakcyjnego ujęcia ich w postaci pracy naukowej**

Rodzaje metod badawczych

- **Metody teoretyczne**
 - **Analiza (krytyczna i porównawcza), analogia, synteza, dedukcja, indukcja ...**
- **Metody empiryczne**
 - **pomiary, eksperymenty, symulacje, ankiety, wywiady, konsultacje, dyskusje ...**

System

Badania historyczne

Ponieważ nie można badać w laboratoriach: przydatna metoda może być eksperyment myślowy „rozumowanie wbrew faktom” (twierdzenia przeciwfaktyczne – sprzeczne z rzeczywistością zdania warunkowe); co by było gdyby, któryś z faktów nie zaistniał lub zaistniał?

- J. S Nye jr., Konflikty międzynarodowe. Wprowadzenie do teorii i historii, WAiP, Warszawa 2009

Metody badań operacyjnych

- **Techniki statystyczne**
- **Modelowanie działań oparte na prawdopodobieństwie (prawdopodobnościowe modele działań)**
- **Modelowanie zderzenia sił (walki, w tym dynamiczne symulacje komputerowe)**
- **Analizy wielo-atrybutowej użyteczności (przypisywanie ilościowych „wag” cechom jakościowym)**
- **Analizy decyzyjne (drzewo decyzyjne)**
- **Teoria gier (wybór optymalnych strategii)**
- **Programowanie liniowe (osiąganie wielu celów przy ograniczonych zasobach)**

Table 19-1. **Game Theory Matrix of Nuclear Strategies**

		Soviet Nuclear Strategies	
		Strategy A: First Strike Posture	Strategy B: Second Strike Posture
U.S. Nuclear Strategies	Strategy A: First Strike Posture	Neither side dominates; high risk of escalation	U.S. dominates; unstable balance
	Strategy B: Second Strike Posture	Soviet Union dominates; unstable balance	Stable balance at affordable cost

Wg: R. L. Kugler, Policy Analysis in National Security Affairs: New Methods for a New Era, NDU, Washington, 2006, p. 467

Teren badań

- **Badania teoretyczne**
 - **biblioteki, media, internet**
- **Badania empiryczne**
 - **badane wycinki rzeczywistości (rzeczy, organizacje, procesy)**
 - **laboratoria**

Układ pracy naukowej (referatu analitycznego)

- **Wstęp**
- **Rozdziały merytoryczne**
- **Zakończenie**
- **Bibliografia**
- **Aneksy, załączniki**

Wstęp

- **Wstęp - podstawy metodologiczne badań**
- **Treścią wstępu jest koncepcja badań. Czytelna informacja o genezie problemu na tle krytyki dotychczasowej literatury oraz o celach i zagadnieniach badawczych, założeniach i hipotezach, procedurze badań i układzie pracy**

Rozdziały merytoryczne (1)

- **Tyle rozdziałów ile głównych zagadnień (problemów) badawczych**
- **Każdy rozdział to prezentacja wyników badań nad danym zagadnieniem**

Rozdziały merytoryczne (2)

Układ rozdziału:

- **wprowadzenie** - charakterystyka zagadnienia (pytania badawczego; rozbicie na podzagadnienia)
- **część główna** - sprawozdanie z badań (materiał badawczy)
- **podsumowanie** - synteza w postaci odpowiedzi na pytanie badawcze

Zakończenie pracy naukowej

- **Nawiązanie do wstępu (lustrzane odbicie)**
- **Synteza syntez z poszczególnych rozdziałów merytorycznych**
- **Krytyczne spojrzenie na przebieg i rezultaty badań i ewentualne sugestie dalszych badań**

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

- **Szkolnictwo – specjalistyczne i ogólne**
- **Szkolenie kadry i instytucji wyspecjalizowanych ogniów systemu bezpieczeństwa (kształcenie, kursy doskonalące, gry, ćwiczenia, treningi)**
- **Powszechne szkolenie w dziedzinie bezpieczeństwa (kadr administracyjnych, ludności)**
- **Popularyzowanie spraw bezpieczeństwa (stowarzyszenia, media)**

PODSUMOWANIE

- **Strategie**
- **Zasady**
- **Studia i analizy**